

132

OCTUBRE
2011

KIRGUIZSTAN, DAVANT UNES ELECCIONS CRUCIALS PER A LA SEVA ESTABILITAT IMMEDIATA

Nicolás de Pedro Investigador de CIDOB

Per primera vegada a l'Àsia Central postsoviètica, el resultat d'unes eleccions presidencials no es pot donar per descomptat amb tota evidència. Això és, sens dubte, saludable, però ni el context de crisi profunda ni el perfil dels candidats conviden a l'optimisme.

El país arrossega una llarga i profunda crisi de governabilitat. Els plans dels primers anys noranta de convertir a Kirguizstan en un país democràtic i pròsper, la "Suïssa d'Àsia Central" es deia llavors, van fracassar completament. Al març de 2005, la coneguda com a "revolució de les tulipes" va posar fi de forma incruenta al règim d'Askar Akáyev, el primer president del Kirguizstan independent. No obstant això, les il·lusions es van esvaïr aviat. A un període marcat pel nepotisme i la corrupció li va succeir un altre molt pitjor. A més de per el seu autoritarisme i fraus electorals, el règim de Kurmanbek Bakíyev es va caracteritzar pel pillatge del país a mans d'una camarilla clientelar associada, en molts casos, amb tot tipus d'activitats criminals, incloent el lucratiu tràfic d'heroïna afganesa.

El profund cansament de la població davant el deteriorament de les condicions de vida va conduir a les revoltes d'abril de 2010 a la capital, Bishkek. A diferència del seu predecessor, Bakíyev va tractar d'aplacar violentament les protestes. No li va servir per mantenir-se en el poder, però va deixar un saldo de 90 morts i mil cinc-cents ferits. Durant algun temps, el país va vorejar el col·lapse. Especialment en el sud, on l'enfrontament polític es va barrejar amb tensions ètniques i va desembocar en un brutal esclat de violència al juny d'aquest mateix any. Els gairebé 500 morts, 2.000 ferits, 400.000 desplaçats i 3.000 habitatges i negocis destruïts, donen la mida de la magnitud de la tragèdia. Però la vilesa dels perpetradors d'aquest intent de neteja ètnica només s'aprecia en tota la seva cruesa en els relats de les víctimes, pertanyents, en la seva gran majoria, a la minoria uzbeka.

Malgrat tot, el Govern interí va aconseguir continuar amb la seva agenda i aprovar, mitjançant referèndum, una nova Constitució que reforça notablement el paper del Parlament. Roza Otunbáyeva, la presidenta interina des de la caiguda de Bakíyev, és coneguda pel seu tarannà democràtic i la seva integritat personal. Desgraciadament per Kirguizstan, ni pot presentar-se a aquestes

eleccions (per limitació constitucional) ni compta amb una base de poder pròpia al país i, en qualsevol cas, el seu control sobre la situació és escàs. Els darrers mesos han estat marcats per greus enfrontaments entre els membres de la coalició tripartida que domina el Parlament i el repunt de les tensions ètniques en el sud. És en aquest context en el qual se celebren les eleccions presidencials del 30 d'octubre a Kirguizistan

El fins fa poc primer ministre, Almazbek Atambáyev, és el màxim favorit per guanyar i, donades les circumstàncies, això es pot considerar alguna cosa així com un "mal menor". No obstant això, resulta poc probable que pugui imposar-se sense necessitat de recórrer a una segona volta. La presència de vint candidats fa previsible un vot dispers i, a més, alguns d'aquests, com els nacionalistes Kamchybek Tashíev o Adaján Madumárov, compten amb suports significatius en els seus feus del sud. La perspectiva d'una segona volta amb els dos candidats més votats és la que comporta majors perills potencials. El costum d'organitzar algarades de carrer com a mitjà de pressió està massa estès com perquè no resulti previsible. I menys encara si es té en compte el perfil dels principals candidats, com Tashíev, per exemple, conegut no només pel seu nacionalisme agressiu sinó també per la seva afició a recórrer als punys per solucionar les seves picabaralles polítiques. No sorprèn que aquest ex boxejador recluti a molts dels seus seguidors entre el més selecte dels gimnasos més sòrdids. Molts dels seus seguidors, per cert, van ser els principals instigadors i executors de la violència interètnica de juny de 2010.

La fractura nord-sud és determinant en el panorama polític kirguís. Tradicionalment, els kirguisos del nord dominen l'escena política en Bichkek. No obstant això, els darrers anys han estat marcats per l'ascensió de líders del sud, l'expresident Bakíev entre d'altres, que es caracteritzen per un nacionalisme més exacerbant, si bé no en són els únics exponents. El nacionalisme va a l'alça a tot el país i, des d'un punt de vista conceptual, les posicions dels líders kirguisos del nord i el sud són molt similars. La diferència radica en què l'ascens dels nacionalistes del sud es produeix en un entorn marcat per la polarització ètnica, donat que la minoria uzbeka es concentra fonamentalment a Osh i Jalalabad, capitals de la zona meridional i de la part kirguís de la vall de Fergana, epicentre del fenomen islamista a Àsia Central. La solitud institucional i la manca de perspectives vitals faciliten que molts joves uzbeques simpatitzin amb les organitzacions islamistes que pul·lulen per la zona. Els joves kirguisos del sud, també musulmans, però amb un grau d'islamització molt menor, solen referir-se despectivament als uzbeques com "wahabís". L'ascensió de grups criminals dedicats al narcotràfic o al contraban de productes xinesos, juntament amb la depauperada situació social, completen un panorama explosiu.

Durant alguns anys, el remot Kirguizistan ha ocupat un lloc destacat en l'agenda de les grans potències. Els dirigents kirguisos, com molts altres a la regió, s'han alimentat (i beneficiat) durant anys de la narrativa del anomenat nou "gran joc" que confereix una importància geoestratègica crucial a Àsia Central. Però s'han produït canvis en l'agenda dels grans actors. Per als EUA la base aèria de Mannàs, propera a Bichkek, segueix sent un important suport logístic per a la missió desplegada a l'Afganistan. No obstant això, els EUA planegen la retirada de l'escenari afganès i han relançat la seva cooperació militar amb Uzbekistan, un país que, des d'un punt de vista logístic i estratègic, resulta de major valor que Kirguizistan. Rússia també disposa d'una base aèria al país i no abandona la seva retòrica de reafirmació en l'espai post soviètic, però la seva negativa a intervenir durant el conflicte interètnic al juny de 2010 és un precedent significatiu de la seva limitada capacitat per actuar com a garant de la seguretat i estabilitat regionals. Xina no disposa de presència militar i, encara que els rumors sobre el seu interès per obrir una base són recurrents en els últims anys, a dia d'avui, resulta impensable que es materialitzi, tant pels profunds recels

antixinesos de la població kirguís com per la manifesta oposició de Moscou a la idea. La UE, com en altres escenaris, actua de forma erràtica, però Kirguizistan segueix sent el millor esquer per a la seva pretesa aposta per la democratització regional, encara que la seva capacitat per influir és molt limitada.

Per tot això, si la situació esclata, és poc probable que algun d'aquests actors tingui la voluntat i/o la capacitat per intervenir en l'agitat i complex vesper que sembla poder convertir-se Kirguizistan. Un resultat nítid en aquestes eleccions i un major grau de responsabilitat dels principals actors polítics kirguisos seran, per això, crucials per assegurar una certa estabilitat futura.